

3/16

Arnikum

časopis spolku Arnika

Jezme bez jedů

S Marcelou Klemensovou o stromech a jejich významu

strana 6-7

V nové kampani chráníme antilopu saju

strana 11

Foto: Žaneta Ondroušková

Jak bydlet, co jíst, jak se bavit? A co cestování? Kniha s názvem *Jak žít dobře, zdravě a ekologicky* šetrně vám na tyto otázky odpoví. Na sto padesáti stranách popisuje dopady našich rozhodnutí na životní prostředí i zdraví. V publikaci jsme pro vás přehledně shromáždili informace o potravinách, textilu a odívání, energii, turistice, odpadech nebo hračkách. Nechybí ani přehledný popis ekoznačení, své si v ní najdou i zájemci o ekodesign. Součástí knihy je také zevrubná encyklopedie s více než stovkou hesel. Dárek sobě či svým blízkým seženete v našem e-shopu na <http://arnika.org/publikace>.

Rýč a lopatu vzali do rukou dobrovolníci v Malých Hořticích na Opavsku. Předposlední říjnovou sobotu tam místní občané spolu s Arnikou a pomocníky odjinud zasadili čtyřicetku lip kolem cesty k soutoku řek Opava a Moravice. Alej vznikla za přispění dárců z celé republiky. Nepochybuje se, že příští podzim na tuto radostnou událost opět navážeme a vysadíme již čtvrté stromořadí v naší krajině. Pokud vám české aleje leží na srdci, sledujte také naši anketu na <https://alejroku.cz/>. Od 1. listopadu v ní máte možnost hlasovat o nejkrásnější stromořadí roku 2016.

Foto: Žaneta Ondroušková

Foto: Jena Vlnarová

I letos v září členové týmu Bořena, který je od samého počátku základním kamenem Arniky, přijeli se zástupem dobrovolníků pod Lipskou horu v Českém středohoří, aby se postarali o tamní bílé stráně a mokřadní louky. O len žlutý, plamének přímý nebo hvězdniční chlumní je potřeba pečovat a místa, kde tyto chráněné druhy kytek rostou, pravidelně kosit a zbavovat náletových dřevin. Bořeně se to daří už přes pětadvacet let.

Arnika vyrostla a s ní i náš časopis

Milí čtenáři a příznivci Arniky,

na jaře jsme se vás ptali, jak se vám náš časopis líbí, co byste na něm změnili a o jakých tématech v něm nejraději čtete. Z dotazníku jsme se dozvěděli mnoho zajímavých věcí – například to, že byste dali více prostoru reportážím o veřejných akcích Arniky, regionálním kauzám a užitečným radám. Nebo že vás baví články o stromech a alejích, ochraně přírodních lokalit či územním plánování a zapojení veřejnosti do rozhodovacích procesů. To všechno vám spolu s dalšími tématy rádi třikrát ročně servírujeme v časopise, který právě držíte ve svých rukou.

Moc nás potěšily vzkazy,

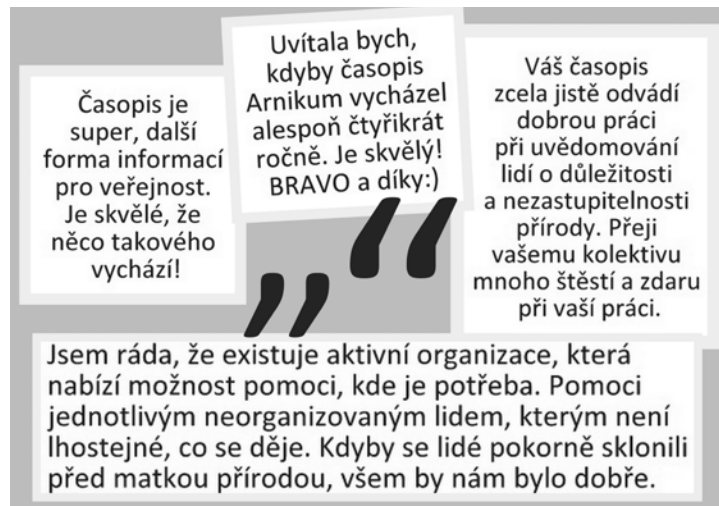
kteří jste nám prostřednictvím dotazníku zanechali. Vaší podpory a zájmu si velice vážíme a hřeje nás na srdci, že Arnice i jejímu časopisu fandí tolik lidí.

Na základě vašich podnětů a rad jsme se rozhodli, že časopisu dáme novou, přívětivější podobu. Ostatně Arnika letos slaví patnáct let a zaslouží si nějaký ten dárek.

Radost z něj budeme mít my a jistě i vy, naši čtenáři. Překvapení ve svojí schránce či emailové poště najdete už od příštího čísla. Doufáme, že si v Arnice budete rádi listovat jako doposud a že pro vás bude inspirací i zdrojem užitečných informací.

Mějte krásnou zimu a po ní (v novém) na shledanou. ■

Žaneta Ondroušková,
šéfredaktorka

Za pět minut dvanáct

Praha zažívá s Metropolitním plánem bouřlivý podzim

Nový stavební zákon stanovuje nová pravidla. Všechny obce musí do roku 2020 zpracovat územní plány, které vytyčí jejich stavební rozvoj v budoucnosti. V Praze se to zatím nedaří. Pokud dřívějšího primátora Pavla Béma o nový plán v roce 2009 skončil jeho odmítnutím čerstvě zvolenými politiky o tři roky později. S příchodem Tomáše Hudečka a TOP 09 na magistrát začaly práce na takzvaném Metropolitním plánu. Po čtyřech letech se odstoupením všech, kteří jej připravovali, ocitl dokument ve vzduchoprázdnu. Otevřeně se hovoří o tom, že Praha termín 2020 nemůže stihnout. Stojíme znovu na začátku? Spíše ne. Jde o to, kdo vydrží déle...

Strůjci a obhájci Metropolitního plánu se nikdy netajili s tím, že se má jednat o revoluční dokument. Odmítli například dosavadní přístup a sjednotili veškeré zastavitelné území do plochy bez funkčního rozlišení – je prý jedno, jestli na stavebním pozemku vznikne rodinný dům, nebo továrna. Tvrdí, že současný plán je přeregulovaný a přesměruje do svobodného rozvoje

města. Tím brzdí lidskou iniciativu a podnikání. Oponenti říkají, že funkční určení plochy pomáhá veřejné správě zajišťovat služby, a tedy chránit veřejný zájem. Kde je pravda? Částečně na obou stranách, co ale chybí, je vzájemná domluva.

Současná koalice ANO, ČSSD a Strany zelených se dva roky marně snažila s urbanisty navázat dialog. Kancelář Metropolitního plánu se sice zaklíná celou řadou projednání a konzultací, byla však ochotna zpracovat jen kosmetické změny. Podle indicií bylo taktikou autora nové koncepce Romana Kouckého, který chtěl územní plán prosadit jako de facto autorské dílo, zasahování do dokumentu co nejdéle zdržovat a dostat samosprávu do časového tlaku, v němž musí o návrhu rozhodnout. Politik, který by chtěl dále prosazovat změny a odkládat tím schválení celého plánu, by se stal „veřejným nepřitelem“. Koucký však přecenil trpělivost vládnoucí koalice. Radní pro územní plán Petra Kolínská mu ve chvíli, kdy pochopila, že dohoda není možná, podepsala výpověď.

V současnosti se ukazuje klíčová role elitních architektů, kteří v Praze navrhují komerční novostavby a Kouckého, jenž chtěl pravomoc úřadů usměrňovat, vnímají jako spojence. Česká komora architektů podniká kroky na podporu Kouckého plánu a odpůrce uvnitř profesního stavu umlčuje. Vytváří natolik silný tlak, že prakticky zneumožňuje dokončení Metropolitního plánu novou skupinou odborníků. Komoře se tak podařilo zaujmout roli, kdy další osud pražského územního plánu závisí na její toleranci. Tento postoj komora otevřeně deklaruje i ve své nabídce zasednout s politiky ke kulatému stolu. A nezasedá jistě jen s představiteli současné vládní koalice. Do příštích komunálních voleb zbývají necelé dva roky a strategie stran dostávají přesnější kontury. Podle všeho nás tedy čeká

pár žhavých let. ■

ARNIKA CENTRUM PRO
PODPORU OBČANŮ

Michal Křivohlávek

Dětské boty v testu na přítomnost ftalátů neobstály

Nebezpečné ftaláty jsou zakázané v řadě výrobků. Nenajdete je například v kosmetice a objevit by se neměly ani v hračkách. Na co však zákon nemyslí, jsou boty. Proto se Arnika rozhodla prozkoumat části letní obuvi, které přicházejí do styku s pokožkou. Výsledek nás nepotěšil. V botičkách pro děti, na které jsme se zaměřili, chyběly ftaláty nebo olovo pouze v jednom ze sedmi případů.

Velká část obuvi bývá vyrobena z umělých látek, mimo jiné z polyvinylchloridu (PVC), do něhož se jako změkčovadlo přidávají ftaláty. Zajímalo nás, jak jsou na tom boty s obsahem těchto toxických látek, rozšířených po celém světě. Otestovali jsme sedm párů dětské letní obu-

Testovali jsme dětskou letní obuv. Barevné sandály vypadají sice neškodně, ale obsahují toxické látky

vi, včetně jejich ozdobných součástí. Ty totiž mohou děti snadno a s chutí prozkoumávat nejen očima a hmatem, ale také ústy.

A co jsme zjistili? V botičkách byly naměřeny hlavně ftaláty DEHP a DiBP, jež jsou škodlivé především pro hormonální a reprodukční systém člověka. V několika vzorcích jsme prokázali i přítomnost olova, které negativně působí na naši nervovou soustavu. Ze všech zkoumaných botek neobsahoval pouze jediný pár ani rizikové ftaláty, ani olovo. Ukazuje se, že legislativa, která by měla spotřebitele chránit, nefunguje. Existuje totiž široká škála výrobků, jako jsou boty nebo třeba pláštěnky, u kterých se zákon přítomností ftalátů nezabývá.

Ftaláty patří mezi celosvětově nejrozšířenější syntetické toxické látky. Klíčové uplatnění nacházejí jako změkčující aditivum ve výrobcích z PVC, kterému propůjčují měk-

kost, pevnost, průhlednost, průsvitnost i odolnost. V nemalé míře se ftaláty používají také v kosmetických produktech a ve výrobcích pro osobní hygienu, jsou součástí barev, čisticích prostředků, lepidel, adheziv, lubrikantů, insekticidů, rozpouštědel, léků a zdravotnického materiálu.

Pro další informace stačí kliknout na naše webové stránky. Botičky a také jiné výrobky, které obsahují rizikové látky, najdete v on-line databázi nebezpečných výrobků <http://arnika.org/nebezpecne-vyroby>. Další praktické rady najdete i v knížce Jak žít dobře, zdravě a ekologicky šetrně, která na vás čeká v našem e-shopu. ■

ARNIKA

Miroslava Jopková

Co nám řekl Integrovaný registr o znečišťovateli v Praze?

Arnika již po dvanácté vyhlásila žebříčky největších průmyslových znečišťovatelů. Už druhým rokem si je můžete prohlédnout v naší internetové aplikaci <http://zncistovatele.cz>, a to jak pro celou republiku, tak pro jednotlivé kraje i další různě velké oblasti, které vás zajímají a které si v aplikaci pohodlně nastavíte. Ně kterým celostátním žebříčkům vévodí opět Spolana Neratovice. Se škodlivinami znečišťujícími ovzduší dlouhodobě vedou elektrárny ČEZu spalující hnědé uhlí.

Je jasné, že ne všude jsou průmyslové podniky hlavním zdrojem znečištění ovzduší. Například v Praze je největším problémem doprava. Na okraji města se však stále nacházejí i velké továrny. Patří k nim třeba malešická teplárna nebo spalovna odpadů hned v sousedství. Ale v letošních žebříčcích největších znečišťovatelů na sebe upozornily i jiné provozy. Nevypouštějí nám sice škodliviny přímo pod nos, ale podílejí se na ničení ozonové vrstvy Země, která nás chrání před tvrdým UV zářením. Dva z nich letos poprvé ohlásily velké množství vypuštěných halonů, které mají vysoký potenciál rozkládat ozon ve stratosféře – pražská firma Cofely, a.s. a Kopus Kolín, a.s.

Co nás na výsledcích žebříčků Integrovaného registru znečišťování (IRZ) naopak

těší, je to, že v odpadech produkovaných spalovnou v Malešicích bylo předáno méně dioxinů – pokles z jedenácti gramů v roce 2014 na pět gramů o rok později. Za celou dobu dvanácti let spalovna ohlásila 105 gramů dioxinů v odpadech. Není to zase tak málo, snížení jejich množství proto vítáme.

Malešická spalovna je také druhým největším průmyslovým zdrojem oxidů dusíku na území Prahy. Daleko větším je však cementárna v Radotíně. I emise těchto škodlivin z průmyslu v Praze se za poslední roky snižují. Méně dobrou zprávou je mírné zvýšení emisí rtuti z cementárny, které nejspíš souvisí se spoluspalováním odpadů v ní. Také Ústřední čistírna odpadních vod v Praze zvýšila o tři kilogramy celkové roční emise rtuti, nikoliv však do ovzduší, ale do vody.

Úniky toxických látek z ústřední čistírny odrážejí to, jak se k životnímu prostředí chovají obyvatelé hlavního města a drobné provozovny napojené na čistírnu. Těžké kovy, které představují asi největší problém z hlediska vlivu na život ve Vltavě, do čistírny přicházejí mimo jiné ze zubních ordinací, drobných kovovýrob nebo provozů, kde se nakládá s barvami. Ještě závažnější mohou být z tohoto pohledu ale látky, které se zatím soustavně neměří ani neohlašují do IRZ, například léčiva. Zprávu o celostátních

žebříčcích najdete na webu Arniky. ■

ARNIKA
TOXICKÉ LÁTKY A ODPADY

Jindřich Petrlík

Odpadový Oskar míří k obcím, které zatočily s odpadem

Už podruhé obce s nejnižší produkcí odpadu v České republice dostanou svého Oscara. Posoudili jsme množství vzniklého odpadu a další faktory, abychom vyhlásili města a vesnice, která jsou svou chytrostí a šetrností příkladem pro ostatní. Ohleduplnost se vyplácí nejen životnímu prostředí, ale i veřejnému rozpočtu obcí.

Soutěžilo se ve dvou kategoriích. Obce, které za rok vyprodukovaly nejméně odpadu na obyvatele ve srovnání s dalšími konkurenty v kraji, získaly krajského Odpadového Oscara 2016. Rozděleny byly i podle velikosti do tří skupin. U malých obcí do tisícovky obyvatel se nejlepší výsledky pohybují do padesáti kilogramů na hlavu, u velkých měst se číslo blíží ke stovce kilogramů. Jste zvědaví, kdo zvítězil ve vašem kraji? Detailní přehled výherců najdete na <http://arnika.org/odpady-oskar-2016>.

Ve druhé kategorii nás kromě množství odpadu zajímaly i další věci – jak obce třídí, co dělají s bioodpadem nebo ekonomické aspekty jejich odpadového hospodářství. Příklady dobré praxe nakonec povedou k celorepublikovému vítězi Odpadového Oscara

2016, kterého vyhlásíme koncem listopadu na Konferenci předcházení vzniku odpadu. V minulém ročníku jsme v této kategorii ocenili obec Chvalšiny, město Písek a motivační systém firmy STKO Mikulov.

V obou soutěžních skupinách nesměly vesnice a města překročit hranici sto padesáti kilogramů vyprodukovaného odpadu na obyvatele, což je hodnota, které se běžně daří dosahovat v sousedních státech. V Česku ale toto číslo stále není obvyklé, oproti Rakousku a Německu je u nás průměrná produkce směsného odpadu asi o třetinu vyšší. Obce kvalifikované do soutěže Odpadový Oskar však ukazují, že nastolit pozitivní trend není těžké.

Stejně jako loni se i letos ukazuje, že chytře a efektivně můžeme s odpady nakládat v obcích všech velikostí. Výzvy a problémy,

kterým čelí drobná vesnice a větší město, se samozřejmě liší, nakonec ale vždy rozhoduje ochota samospráv a obyvatel nakládat s odpady šetrně a ekonomicky. Vyplácí se to z ekologického i ekonomického hlediska.

I díky soutěži pozorujeme trendy v České republice, které vítězné obce dobře demonstrují. Města začínají ve velkém třídít bioodpad. Dobrá zpráva je i to, že mnoho z nich recykluje celou polovinu svých odpadů. Místa, kde to ukázkově funguje, je třeba pochválit a dát ostatním za příklad. Naleznete je na webu <http://arnika.org/kauzu-odpady>.

Gratulujeme výhercům! ■

ARNIKA
TOXICKÉ LÁTKY A ODPADY

Milán Havel

Velbloudí mléko v Kazachstánu obsahuje nebezpečné látky

Odebrané vzorky velbloudího mléka v západním Kazachstánu přinesly znepokojivé výsledky. Analýza odhalila vysoké koncentrace nebezpečných látek, především polychlorovaných bifenyly, které mohou způsobovat rakovinu a jinak poškozovat zdraví. V září jsme o tom spolu s našimi kazachstánskými spolupracovníky informovali tamní obyvatele u kulatých stolů i v živém televizním vysílání.

VKazachstánu je velbloudí mléko každodenní součástí jídelníčku. Platí to zejména pro jižní a západní oblasti země včetně regionu Mangystau, kde ve spolupráci s kazachstánskými aktivisty už třetím rokem pomáháme řešit a upozorňovat na ekologické problémy. Při testování mléka se ukázalo, že obsahuje nebezpečné koncentrace polychlorovaných bifenyly. Škodlivý může být i příliš vysokých dávkách i zinek, který se ve vzorcích také vyskytoval.

Studie, kterou Arnika nedávno v Kazachstánu zveřejnila, označuje za hlavní problém staré ekologické zátěže míst, kde se velbloudi volně pohybují. Jde například o odkaliště bývalého závodu na přepracování uranu, černé skládky odpadů nebo staré netěsné transformátory průmyslových provozů. Na vině ale může být i nešetrný přístup k životnímu prostředí v současnosti a provoz továren, u nichž si místní lidé stěžují na prach a emise toxic- kých látek. Přestože Arnika zveřejnila mapu

takových problémů na internetu, státní úřady před nimi zavírají oči.

„Polychlorované bifenyly (PCB) mohou způsobovat rakovinu, poškozují játra a reprodukci. Zinek je zodpovědný za chudokrevnost a poškození slinivky,“ uvedl ředitel kazachstánské nevládní organizace Eco Mangystau Kirill Osin s tím, že v některých oblastech regionu lékaři vyzorovali znepokojivý nárůst onemocnění dětí. Není pochyb o tom, že to spolu souvisí.

Sami zemědělci mohou přijmout navržená opatření, aby sebe i velbloudy před znečištěným prostředím uchránili. „Neměli by pouštět zvířata do znečištěných průmyslových míst a nechávat je pást se v blízkosti skládek. Hlavní výzva zde ale čeká na státní úřady. Je nutné okamžitě ohradit znečištěné oblasti a připravit plán sanace kontaminovaných lokalit společně s likvidací starých PCB olejů,“ vysvětlil autor studie Jindřich Petřík z Arniky.

V Kazachstánu pomáháme už pátým rokem. Naším cílem není pouze řešit konkrétní problémy, ale zejména informovat místní obyvatele a podpořit je v zapojení do rozhodovacích procesů. Novou studií jsme navázali na dříve zveřejněné výsledky obsahu toxic- kých látek ve slepičích vejcích. ■

ARNIKA

Žaneta Ondroušková

Stromy nás pojí s domovem. Nejlépe je ochránit lidé, kteří s nimi žijí, říká Marcela Klemensová

Je slunečná říjnová sobota, krátce po poledni. Marcela Klemensová, která má v Arnice na starosti stromy a jejich ochranu, se od rána poprvé posadila. S úsměvem na tváři hledí na lipovou alej v Malých Hošticích na Opavsku, kterou dnes spolu s desítkami nadšených pomocníků vysázela. „Stromy jsou pro mě dávným symbolem, který s sebou nese řadu významů. Je to něco pevného, ukotveného v zemi. Pojí nás s domovem,“ říká Marcela, která v Arnice začínala před lety jako dobrovolnice. Lásku ke stromům v sobě nezapře.

Vidím kolem tebe spoustu lidí. Kdo všechno se do výsadby čtyřicítky lip zapojil?

Kromě Arniky se na tom podílela hlavně místní samospráva a občané. Přišlo jich opravdu hodně, protože v Malých Hošticích je velice činorodé spolkové hnutí, od sportovců po Sdružení rodičů a přátel školy. Vždycky považujeme za velké plus, když jsou v místě, kde chceme alej vysázet, aktivní lidé, kterým záleží na zeleni v obci a umí pro to nadchnout ostatní, přimět je ke spolupráci. Zároveň jsme se přesvědčili, že bude o stromy dobře postaráno i v následujících letech. To je taky věc, na které dost záleží a která nám pomáhá při rozhodování o místě pro budoucí stromořadí.

Na to, aby mohla alej vzniknout, připívali lidé po celé republice. Jsou tu dnes i dobrovolníci odjinud?

Ano, kromě místních přišla pomoci řada těch, kteří přispěli na naši sbírku Lopatka pro alej. Rodiny s dětmi, hlavně Krnováci, Karviňáci, Opaváci... Patronem jednoho stromku se stali i studenti z gymnázia v Tišnově. Ti sice na samotné sázení nepřijeli osobně, ale na jaře plánují výlet, aby stromek navštívili a viděli, jak se mu daří. To se letos stalo poprvé a moc mě to těší.

Nebyla to první podobná akce, Arnika o stromy pečuje dlouhodobě. Co se dělo v minulých letech?

Kampaň Zachraňme stromy! vlastně vyprovokovalo to negativní – masivní kácení stromů podél silnic v letech 2007 a 2008. Arnika od počátku vystupovala jako

aktivní spolek, který burcoval lidi a úřady, aby se s kácením konečně něco udělalo. Pak jsme začali i s bezpečnostními nátěry stromů a postupem času se nám podařilo získat velice dobrou pozici. Povedlo se nám prosadit změnu zákona, která vedla k lepší ochraně alejí. Z toho vyplynulo, že bychom mohli stromořadí nejen zachraňovat, ale také vysazovat nová. Od roku 2014 jsme

ve spolupráci s občany pomohli ke vzniku tří alejí. Příští rok plánujeme akci zopakovat.

Třetí etapa v životě

Proč jsou aleje a stromy obecně tak důležité? Proč je chránit?

Obecně jsou stromy součástí životního prostředí, což znamená, že jsou pro nás nějakým způsobem důležité. Kromě toho, že

Foto: archiv Marcely Klemensové

„Je důležité chránit současný stav, ale také uvažovat o tom, co bude dál. Stromy zestárnou, pořád tu nebudou. Není proto nejzásadnější zachovat tady a teď staletý strom, ale to místo, kde má stát,“ říká Marcela Klemensová.

jsou výrazným prvkem v krajině, který nám říká „tady jsem doma, tady to znám“, plní důležité funkce, jako je protihluková bariéra, zachycování prachu a produkce kyslíku. Jsou jakýmsi přírodním refugiem, třeba na pomezí zorané půdy a silnice, nebo refugiem přírody ve městech – mezi paneláky a chodníky jsou stromy s keři a trávnikem takovou oázou přírody v zastavěné betonové džungli. Dalo by se o tom mluvit dlouze.

Kterou z těch funkcí bys vyzdvihla?

Pro mě je důležitá ta funkce stromů jako výrazných prvků v krajině. Vyvolávají v člověku pocit bezpečí a domova, něčeho známého. S tím také jdeme do každé naší akce. Víme, že místní lidé si nejlépe ochrání to, kde žijí, kudy chodí. Takže vztah k místu. Svěho času bylo velice módní nomádství, cestování, pocit, že jsme doma kdekoli. Ale mám pocit, že se teď mladí lidé vrací častěji zpátky ke kořenům. Vždycky se říkalo, že velký význam v obci mají starousedlíci, že oni to tam drží. Ale mě se teď zdá, že už trochu ztrácí páru. Na vesnice se z měst často stěhují mladí manželé s dětmi, zakládají tam rodiny, staví domy, to oni to táhnou. Chtějí tam žít, právě tam a nikde jinde, chtějí to tam mít pěkné, chránit přírodu, sázet stromy. To je pro mě zajímavý moment z posledních let, který sleduji a který s těmi stromy souvisí. Takže to není jen o ekologii či nějakých hygienických funkcích, ale hlavně o vztahu k místu. Ty stromy nesázíme na dva roky, spíš pro svoje vnuky. Abychom pak mohli jít kolem a říct „toto vysázeli tvůj děda“ nebo „sázeli jsme jej spolu, když jsi byl malý. A vidíš, ty jsi vyrostl a ten strom taky“.

Co znamenají stromy osobně pro tebe?

Kromě toho zakořenění a vztahu k domovu jsou pro mě stromy dávným symbolem, který s sebou nese řadu významů. Je to něco pevného, ukotveného v zemi. A myslím, že každý cítí energii, kterou ze zeleně čerpá. Který člověk to tak nemá? Když si sedneš pod strom a zklidníš se, to je rozhodně velké plus, i když si to třeba někteří nepřipouští. O tom asi netřeba hovořit, to jednoduše funguje.

Jak ses dostala od toho momentu, kdy si ve volném čase ráda sedneš pod strom, k dnešku, v němž je ochrana stromů a alejí hlavní náplní tvé práce?

Vyrůstala jsem v generaci a podmínkách, kdy jsme jako děcka byli pořád venku, skákalí jsme do sena, leželi po stromech. Takže to je první věc, která mě k současnosti přivedla. No a pak už je to shoda náhod. Jdeš životem a máš nějaké nabídky a možnosti, rozhoduješ se. Měla jsem perfektní

ho učitele přírodopisu na základní škole i na gymnáziu. Vždycky tam byl nějaký guru, který řekl „to je fajn, tudy jdi“. Když jsem se svým ekologickým vzděláním měla možnost v Arnice přijmout v roce 2013 místo, byly pro mě stromy logická volba. Odpovídalo to mému životnímu přístupu toho zakořenění a zájmu o symbol stromu jako něčeho dávného. Přiznám se, že mám strašně ráda mytologii, a i proto jsou mi stromy bližší než třeba náplň jiných programů v Arnice. A než jsem nastoupila, pracovala jsem v havířské pobočce jako dobrovolník. Postupně jsem se zaučila v neziskovém sektoru, předtím jsem totiž dělala v soukromé stavební firmě ekologa. Je to pro mě taková třetí etapa, nejprve jsem pracovala jako výzkumník v Akademii věd, pak v soukromé firmě, a nakonec v nezisku. Pak už přijde asi jen důchod (směje se).

„Vždy se snažíme v první řadě aktivizovat místní občany a radíme jim, aby mohli jednat sami.“

Na jakou kauzu, kterou jsi v Arnice řešila, ráda vzpomínáš?

Z těch velkých kauz, které jsem zažila, je asi nejvýznamnější záchrana historické kočárové aleje na Vítkovsku mezi Radkovem a Dubovou. Řešíme ji s místními obyvateli v podstatě už od doby, kdy jsem přišla do Arniky. Je velký úspěch, že se o aleji pořád mluví, že se ošetřuje, pořádají se tam komunitní akce a krajská správa silnic začala hovořit o tom, že nejlepší řešení bude udělat obchvat stromořadí, nechat jej pěším. S velkou aktivitou místních lidí jsme se setkali i v případě ohrožené aleje na Frýdlantsku. Vznikla tam občanská aktivita, schopná bavit se na krajské úrovni s hejtmanem. Vymínilo si, že budou bráni jako významná strana při jednání o alejích a dosáhli záchrany několika stromořadí určených k pokácení. Vždy se snažíme v první řadě aktivizovat místní občany a radíme jim, aby mohli jednat sami. Je to nakonec efektivnější, protože nemáme kapacitu na to, abychom si přibrali podobných případů moc. Kauza pro mě znamená opravdu se do toho vnořit, prostudovat haldy materiálů, účastnit se řízení, jezdit tam a dotáhnout to do konce. Na to je potřeba čas.

Co záchrana jednotlivých stromů?

Nedávno jsme řešili takový klasický případ záchrany stromu kousek od Havířova. V zahrádkářské kolonii tam roste krásný dub, solitér. Na úřad přišla žádost o jeho pokácení, a to z toho důvodu, že z něj padá listí a znečišťuje okolní komunikace

a zahrádkářské domky. Ty jsou většinou ve vlastnictví starších lidí, kteří už třeba nemají sílu na to, aby listí uklízeli, a tak si tedy přejí strom pokácet. Je to kontroverzní případ. Chápu ty seniory, ale nesmírím se s takovým přístupem. Nakonec jsme se s odbohem životního prostředí shodli, že povolení ke kácení nevydá. Přece nemůžou padat velké stromy kvůli listí a tomu, že starším lidem nikdo nepomůže s úklidem. Arnika se stala účastníkem řízení, rozhodnutí znělo nepokácet, ale místní to hnali až na krajský úřad. Ten potvrdil naše stanovisko. Nicméně bylo velmi těžké rozhodnout, na čí stranu se postavít.

Jabloň a dub solitér

Jaký je tvůj nejzamilovanější strom?

Dub, z těch velkých. Je to opravdu takový podsaditý, velkánský strom, který potřebuje místo, a s tím místem musí lidé počítat. Konkrétně mám ráda památný dub, solitér, který roste vedle luk u Lučiny. Lidé tam hodně chodí, staří, mladí, cítí, že ten strom je opravdu něco. No a potom jabloň jako druhá, protože tak hezky kvete, a kvůli různorodosti jablek, která navíc moc ráda sbírám.

V Malých Hořticích se dnes sázely lípy. Proč zrovna ony?

Dozvěděla jsem se, že tam dřív stávaly švestky, které za minulého režimu překážely při hospodaření, tak se skácely. Lípy jsme zvolili z několika důvodů. Například proto, že vedle stojí asi dvacetileté lípy, tak jsme si řekli, že na ně navážeme a jednou z toho bude jednolitě stromořadí. Na severu Moravy je naprosto masivní invaze jmelí, které nejčastěji napadá právě lípy. Proto se už dlouho mluví o tom, že lípy radši nevysazovat, že stejně kvůli jmelí odejdou. Já s tím moc nesouhlasím. Příroda má nějaký cyklus, co my víme? Proč bychom neměli vysazovat lípy? Některé jsou méně odolné, některé více a přežijí. Ale budeme mít pořád lípy. Proto jsem uvítala rozhodnutí místních, že se toho nebáli.

Obecně v souvislosti s alejemi lidem říkám, že je důležité chránit současný stav, ale také uvažovat o tom, co bude dál. Ty stromy zestárnou, pořád tu nebudou. Není proto nejzásadnější zachovat tady a teď staletý strom, ale zachovat to místo, kde má stát. Za dvě generace tu budou lidé chodit kolem malých stromků, za další dvě generace kolem staletých lip. Pořád dokola. Pořád v té krajině bude alej. ■

ARNIKA

Žaneta Ondroušková

Jezme bez jedů, vyzývá v nové kampani Arnika, superhrdinka se spektrometrem u pasu

Na našem trhu se stále objevují výrobky, jako je nádobí nebo hračky, které nám otravují život. A to doslova. Nebezpečné těžké kovy, mezi které patří olovo či kadmium, nacházejí odborníci například v potiscích na keramickém nádobí, hrncích a skleničkách. Arnika na ně ve svojí nové kampani upozorňuje a volá „Jezme bez jedů!“ Testujeme výrobky, oslovujeme výrobce, vyzýváme politiky. Buďte u toho.

Barevný hrnek s potiskem kreslené postavičky vypadá neškodně. Ve skutečnosti to tak být nemusí. Arnika v průzkumu trhu zjistila, že právě potištěné nádobí obsahuje velké množství toxických látek, které způsobují problémy nervové soustavy, imunitního systému, krvevorbry či trávení. A řekla si dost.

„Testovali jsme několik stovek kusů nádobí a celé dvě třetiny vzorků dopadly pozitivně – bylo v nich zvýšené množství nebezpečných těžkých kovů, zejména olova. Usilujeme o to, abychom mohli žít lépe, zdravěji a nic nás takzvaně neotravovalo, proto jsme letos na jaře přišli s novou výzvou Jezme bez jedů,“ říká vedoucí kampaně Karolína Brabcová a dodává, že projekt částečně navazuje na dřívější spotřebitelskou kampaně Nehrajme si s PVC.

Když se chce, tak to jde

Stejně jako superhrdinka v kostýmu bojuje Arnika proti tomu, co nás trápí. Těžké kovy chce z domácností vyhnat několika způsoby. „Chceme prostřednictvím jednoduchých měření prověřit český trh s potištěným nádobím a zpřístupnit veřejnosti informace o nejproblematičtějším kouscích. Měření provádíme ručním rentgenovým přístrojem, takzvaným XRF spektrometrem, který dokáže rychle zjistit, jaké nebezpečné prvky vzorek obsahuje. Nádobí se tím nepoškodí, proto můžeme podobné testy zprostředkovat i jednotlivcům, domácnostem, menším výrobcům nebo třeba mateřským centrům a školám,“ vysvětluje jednu rovinu kampaně Jitra Straková z Arniky s tím, že monitoring problematického nádobí je pouze prvním krokem kampaně, která nás dovede k výrobkům bez nebezpečných těžkých kovů.

U toho ale naše snaha nekončí. Hlavním cílem je změna chování výrobců a prodejců v České republice, které žádáme o náhradu toxických pigmentů na nádobí jinými alternativami. A máme za sebou první úspěchy. „Přesvědčili jsme českou porcelánku Thun, aby nakoupila nové pigmenty a vyzkoušela

Výzvu Jezme bez jedů bereme vážně! Celé jaro i léto jste nás mohli potkat na nejrůznějších akcích v Praze i jinde. Lidé podepisovali naši petici, bavili se a ptali na to, co je zajímavé třeba na hudebním festivalu Mighty Sound v Táboře.

je. Je to práce na dlouhé lokty. Pro představu uvedu, že autoři licence kreslené postavičky krtečka museli výrobcům nejdříve schválit, že nové barvy jsou v souladu s původními kresbami. Ale povedlo se. Nové pigmenty budou bez olova a kadmia,“ popisuje složitý proces Karolína Brabcová.

Výsledek spolupráce spolku Arnika a porcelánky ukazuje, že se alternativy dají dobře použít v běžné výrobě. „Jde o první vlaštovku, která naznačuje, že odpovědní výrobci jsou ochotni zdokonalit technologii výroby ve prospěch zdraví spotřebitelů nad rámec platné legislativy,“ doplňuje Karolína Brabcová a doufá, že další výrobci budou příkladem následovat.

Změňme legislativu

Třetí rovinou kampaně je tlak na politiky a změnu zákona. „Evropská komise se již jednou zabývala návrhem na zpřísnění limitů pro kadmium a olovo v keramice, skle

O kadmium a olovu

Mezi rizikové těžké kovy, objevující se velmi často i v potiscích na porcelánovém a skleněném nádobí, patří olovo a kadmium. Obě látky jsou nebezpečné pro lidské zdraví. Co způsobují? **Olovo** poškozuje krvevorbry a má na svědomí nevratné neurologické poruchy. U dětí odborníci prokázali negativní vliv na poruchy chování a snižování intelektu. Mezi hlavní zdroje příjmu olova patří voda a potraviny, do dětského organismu často putuje i z půdy či písku. **Kadmium** způsobuje rakovinu dýchacích cest a prostaty, dále nemoci ledvin, kde se látka shromažďuje. Kromě potravy se do těla dostává především z cigaret.

a porcelánu, ale zatím to utichlo. Arnika svoji výzvu směřuje i do Bruselu a snaží se vyvolat zájem evropských poslanců o to, aby se na celou věc znovu podívali. Limity se zpřísňují v jiných výrobcích pro děti. Je jenom logické, že ani nádobí, které děti denně používají, by nemělo obsahovat pigmenty s těžkými kovy," říká Karolína.

Pro předměty, které přicházejí do kontaktu s jídlem, platí v současnosti maximální limity. Legislativa povoluje používat olovo v nádobí, pokud se v laboratoři neprokáže jeho vylouhování ve vyšších koncentracích do slin. Tyto takzvané migrační limity však spotřebitele chrání pouze před kovy, jež se uvolňují z těch částí hrnku či skleničky, které se přímo dotýkají úst. Nebezpečné látky se ale do organismu a životního prostředí dostávají i jinak – třeba při výrobě, nebo když se z nádobí stane odpad. „Nařízení by měla počítat i s možností, že nádobí budeme mýt, zahřívat nebo je při používání poškrábeme," doplňuje Jitka Straková z programu Toxické látky a odpady.

Čemu se vyhýbat

Náš průzkum odhalil těžké kovy ve dvou třetinách vzorků. Výrobky pocházejí z České re-

Foto: Ondřej Peřík

Ze zákulisí superhrdinky Arniky

Stejně jako každá kampaň, má i Jezme bez jedů svoji jedinečnou mediální strategii. Zajímá vás, jak vznikl nápad se superhrdinkou Arnikou? „Přístroj zvaný rentgenový spektrometr, který měří obsah těžkých kovů, ale i dalších nebezpečných látek ve výrobcích, připomíná pistoli, a tak jsme si řekli, že uděláme kampaň ve stylu sci-fi komiksu. Odhalujeme toxické látky, bojujeme za nějaké dobro, tak proč na scénu nepřivést rovnou superhrdinu? A jelikož je Arnika ženského rodu, hlavní tvář se stala hrdinka Arnika," popisuje zákulisí projektu Kamil Repeš, jeden z lidí, kteří mají mediální kampaň na starosti. První obrysy kampaně samozřejmě vznikly už dávno. Projektu předcházela práce odvedená našimi odborníky v minulých letech a především intenzivní soustředění a diskuze všech lidí z programu Toxické látky a odpady. „Samotný název kampaně naráží na to, že se v Arnice hodně věnujeme potisku nádobí a v něm obsaženým těžkým kovům. Samozřejmě se však zabýváme i dalšími denně používanými výrobky, které najdeme v každé domácnosti," dodává Kamil. Na dubnovém happeningu před budovou Ministerstva zdravotnictví se superhrdinka Arnika ukázala poprvé. Od té doby radí spotřebitelům pravidelně. Potřebujete i vy pomoc jejího spektrometru? Kdykoliv se na nás obraťte!

Foto: Eva Hlaufková

K měření obsahu těžkých kovů na povrchu nádobí je nezbytný rentgenový přístroj, takzvaný XRF spektrometr (X-Ray Fluorescence Spectrometer), který rychle a bezpečně určí prvkové složení materiálu. Věříme, že monitoring problematického nádobí je prvním krokem kampaně. Odhalit případný nebezpečný potisk na skleničce, hrnku či dalších výrobcích můžeme pomoci i vám.

publiky, Itálie i Turecka. Jak zabráníte, aby se objevily i ve vaší domácnosti? Pro začátek kupujte porcelánové nádobí a sklenice bez potisku. Nejbezpečnější je bílé a nezdobené nádobí. A to barevné si můžete nechat otestovat. Arnika nabízí svůj spektrometr, aby nebezpečné kovy v hrnečku vaší ratolesti spolehlivě odhalila.

Pomůžete i tím, když svému oblíbenému výrobcí porcelánu nebo glazur napíšete, ať dbá na vaše zdraví a nepoužívá těžké kovy. Nejlepším impulzem, který výrobce přesvědčí, je silný zájem veřejnosti. Nechte proto zaznít svůj názor a připojte se k naší výzvě <http://jezmebezjedu.cz/>. ■

ARNIKA

Žaneta Ondroušková

Poradenské okénko

Co dělat, když...

...chci zjistit, jestli je barva na nádobí bez těžkých kovů?

Potvrdit, či vyvrátit přítomnost těžkých kovů v obrázcích na nádobí dokážou pouze speciální přístroje. V Arnice k tomu využíváme ruční rentgenový spektrometr, který dokáže velmi rychle a spolehlivě analyzovat, jaké nebezpečné látky vzorek obsahuje. Tuto službu provádíme na objednávku za peníze, nebo nás můžete vyhledat na některém z našich informačních stánků, kde testujeme různé vzorky lidem zdarma. Při takovémto měření vzorek samozřejmě nijak nepoškodíme. Nádobí lze zaslat i do speciální laborato-

ře. Pokud by vás zajímala stálost barvy na dekorovaném nádobí, můžete doma provést tyto jednoduché testy:

- Odolnost vůči oděru – pokuste se seškrábnout glazuru nožem, vidličkou nebo drátěnkou na nádobí.
- Odolnost vůči kyselým potravinám – vymáčkněte citron nebo položte jeho plátek na barevný dekor a nechte přes noc působit. Případně můžete testované nádobí ponořit do misky s octem na tři dny a sledovat, zda barva nezesvětlá.
- Odolnost vůči detergentům (přípravkům na nádobí) – smíchejte padesát gramů sody s litrem vody a povařte. Poté ponořte nádobí do lázně na šest hodin a sledujte změnu barvy.

...mám doma potištěný hrnek a nevěřím, že je bez těžkých kovů. Co s ním?

Nemusíte jej hned vyhazovat. Pokud máte obavy z těžkých kovů, které by se mohly dostat do vašeho těla společně s jídlem a pitím, můžete hrnek či talíř využít k jiným účelům. Například jako stojan na tužky, zubní kartáčky, v případě talíře třeba jako misku pod květináč. Při takovém způsobu využití vám případné těžké kovy na jeho povrchu určitě neublíží.

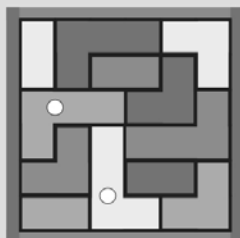

ARNIKA

Miroslava Jopková

Lámejte si hlavu s Arnikou!

Arnika slaví 15. výročí. Při této příležitosti jsme pro vás připravili novou verzi našeho hlavolamu, který před třemi lety vyhrál ocenění Hlavolam roku 2013. Hra pro děti i dospělé slouží také jako učební pomůcka na školách.

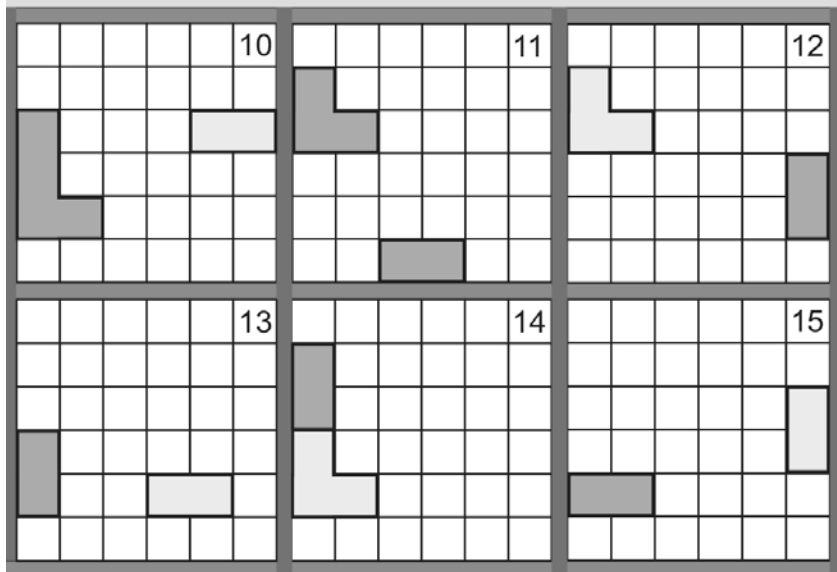

Nejprve přeneste na šachovnici zadání úlohy a zadané kameny označte tečkami. Cílem hry je hracími kameny vyplnit celou šachovnici. Nikde nesmí dojít k dotyku stejné barvy mezi kameny ani barevným okrajem.

Každá úloha má pouze jedno řešení.

Vlevo ukázka vyřešené úlohy č.1

Hlavolam je chráněn průmyslovým patentem č.: 002217687/0001,0002,0003, více informací na www.cuts-cz.eu, nebo na tel.: 602403049

V čem se liší nová verze? Cílem hry je hracími kameny vyplnit celou šachovnici. V naší nové variantě se hrací kameny nesmí dotýkat nejen stranami, ale ani okrajem stejné barvy. Hlavolam obsahuje patnáct úloh různé obtížnosti.

Více o hlavolamu a úlohách, od kterých se nebudete moci odtrhnout, najdete na webu výrobce <http://www.cuts-cz.eu>. Jeho koupí podpoříte naši nezávislost i vyděláte, protože jako spoluautoři můžeme hlavolam prodávat levněji.

Kupujte na <http://arnika.org/hlavolam>. Děkujeme!

Pevné nervy při hře a dobrou zábavu přeje Vaše Arnika.

Zachraňme kriticky ohroženou antilopu sajgu!

Arnika zahajuje novou kampaň na záchranu vzácných antilop. Na náhorní plošině Ustjurt, která se nachází na obrovské ploše dvou set čtverečních kilometrů na pomezí Kazachstánu, Turkmenistánu a Uzbekistánu, vznikla už v roce 1984 národní přírodní rezervace. Bohužel tehdy nebyli zcela vyslyšeni odborníci a zvítězil politický kompromis. Ochrana se vztahuje pouze na strmé útesy, kterými je plošina obklopena, a rovinatou step opomíjí. Přitom zrovna tam žije velké množství ohrožených živočichů, od ptáků přes plazy až po několik druhů antilop včetně vymírající sajgy.

Stáda antilop si stepi Ustjurtu oblíbila jednak pro dostatek vegetace, jednak proto, že široko daleko nejsou žádná lidská sídla. Poté, co se podařilo značně omezit pytláctví, jde o učiněný zvířecí ráj. Díky desítkám let vybíjení se však antilopy dostaly na Červený seznam a patří k nejohroženějším zvířatům světa. Pokud nic neuděláme, už naše generace může být svědkem jejich vyhynutí.

Na plošině Ustjurt, která sahá od Kaspického až k Aralskému moři, žije posledních devatenáct set antilop. Aby se však v kazachstánských stepích mohly sajgy prohánět i v budoucnu, je třeba rozšířit chráněnou oblast, kam je lidem vstup zakázán a zvířata mají svůj klid. Spolu s nevládními organizacemi v Kazachstánu a odborníky navrhujeme, aby byla plošina Ustjurt zapsána na seznam světového kul-

Foto: Majda Slámová

Proláklina Karyn-Žaryk. V těchto liduprázdných místech rezervace Ustjurt s oblibou zimují stáda antilop.

Foto: O. Bejlatov

Rodina antilopy sajgy na poloostrově Buzači. Vzácné zvíře je charakteristické svým zvláštním tvarem nozder.

turního a přírodního dědictví UNESCO a dostala se pod jeho ochranu.

Nejsme však jediní, kdo má své plány. Státní ropná společnost KazMunaiGas zveřejnila projekt na těžbu zemního plynu v proláklině Karyn-Žaryk, přesně v místě, kde stáda antilop každoročně zimují. To by byla pro divoká zvířata smrtelná rána. Existují přitom alternativy. Státní roz-

počet Kazachstánu je sice závislý na těžbě ropy a plynu, avšak na obrovském území se nachází celá řada ložisek mimo vzácné přírodní oblasti. Jde například o ložisko Samtyr, jehož otevření navrhujeme jako kompromisní řešení.

Více se o naší nové kampani a snaze o záchranu kriticky ohrožených sajg dozvíte v příštím čísle. Už teď si však můžete přečíst některé podrobnosti a podpořit naši snahu podpisem petice na webu www.sajga.cz. ■

Tiráž

Arnikum, časopis sdružení Arnika vychází 3x ročně v Praze. Číslo 3/2016 vyšlo v listopadu 2016 v nákladu 1000 ks. Vydává: Arnika, IČO: 26543281, Evidenční č. MK ČR E14275, Chlumova 17, Praha 3, tel/fax: 222 781 471, www.arnika.org, e-mail: arnika@arnika.org. Šéfredaktor: Žaneta Ondroušková, spolupracovníci: Jan Vávra, Vít Vebr, Martina Blažková, Jindřich Petřík, Martin Skalský, Jana Vítnerová, Lenka Petříková Mašková, Milan Havel, Karolína Brabcová, Jitka Straková, Kamil Repeš, Miroslava Jopková, Michal Křivohlávek, Marcela Klemensová a pobočky Arniky. Adresa redakce je totožná s adresou vydavatele. Grafický design – Anna Frajtošová – anna@designbox.cz, DTP – Andrea Klátilová. Foto na obálce Ondřej Petřík.

Vydání tiskoviny podpořil Magistrát hl. města Prahy a Ministerstvo životního prostředí. Časopis odráží názory vydavatele, podporovatelé neodpovídají za jeho obsah.

Ministerstvo životního prostředí

Blíží se Vánoce a my pro vás máme tip na smysluplný dárek, který potěší hned třikrát. Blízkému člověku věnujete hezký dárek, sobě dobrý pocit a přírodě pomůžete k uzdravení.

Zakoupením darovací listiny Dárek pro přírodu nám umožníte pokračovat v započatých aktivitách a věnovat se dlouhodobě zásadním změnám v ochraně přírody. Díky Vám budeme moci vyvinout větší úsilí a dokázat tak uchránit to nejcennější, co máme. Milí přátelé ochrany přírody, podpořte prosím zakoupením listiny péči o naši přírodu, zdraví a prostředí, ve kterém žijeme!

Vyberte si listinu, která je Vašemu srdci nejbližší a obdarujte blízkého člověka darem s velkým D, Dárkem pro přírodu. Chcete upozornit na nebezpečné hračky? Adoptovat květinu na louce? Darovat příspěvek na pomoc před developery? Nebo nám pomoci zachránit ohroženou alej?

Vybírejte na webu <http://www.darekproprirodu.cz/>.

**Děkujeme za Vaše dary, moc si jich vážíme!
Uděláme vše proto, aby se nám tu žilo lépe.**

Krásné svátky Vám přeje Arnika.

